

یعنی ۵۵,۴۰۶ میلیارد دلار سقوط کرد. این در حالی بود که ایران به دلیل تحریم تعاملات بانکی، قطع سوئیفت، عدم امکان نقل و انتقال یورو و منع خرید طلا و فلزات گرانبها، امکان انتقال وجوه حاصل از فروش نفت به داخل کشور را که به صورت معمول در بانک‌های بین‌المللی واریز و نگهداری می‌شد از دست داد، اما ایران در چاره‌جویی برای کم اثر کردن تحریم و جبران مشکلات صدور و فروش و انتقال ارز، روی تهاثر نفت در برابر کالا و مبادله ارزهای ملی؛ از جمله ریال تمرکز کرد (اعتماد، ۱۳۹۳). این تلاش نیز طی فرمان «۱۳۶۴۵» مورخ سوم ژوئن ۲۰۱۳ با ممنوع شدن مبادلات با ریال از بین رفت (Executive Order 13645, 2013). این فشارها تا زمان امضای برنامه جامع اقدام مشترک (برجام)<sup>۱</sup> در ۱۴ جولای ۲۰۱۵، ادامه داشت و تنها بعد از اجرایی شدن این موافقت‌نامه بین ایران و گروه «۵+۱»<sup>۲</sup> به مدت کمتر از سه سال، تحریم‌های صرفاً مرتبط با موضوع هسته‌ای از سوی شورای امنیت، ایالات متحده و اتحادیه اروپایی لغو شدند.

#### ۴-۴. یک‌جانبه‌گرایی مؤثر در سایه تحریم‌های هوشمند شده (ژوئن ۲۰۱۸ تا آگوست ۲۰۲۰)

نارضایتی دونالد ترامپ \_ رئیس جمهور آمریکا \_ از امضای برجام، منجر به خروج دولت او از این موافقت‌نامه در ۸ می ۲۰۱۸ شد. وی با صدور فرمان «۱۳۸۴۶» در ۶ آگوست ۲۰۱۸، بازگشت تمامی تحریم‌های برداشته شده از محل اجرای برجام را ظرف ۱۸۰ روز اعلام کرد و به تمامی کشورها برای قطع همکاری با ایران تا ۵ نوامبر ۲۰۱۸ فرصت داد (White House, JCPOA, 2018). این فرمان همانند فرامین قبلی یک سند داخلی بود، اما برخی فاکتورها باعث شدند تا اثر این تصمیم یک‌جانبه در اندازه‌ای جهانی نمود یافته و سختی بی سابقه‌ای را بر اقتصاد ایران تحمیل کند، به طوری که از زمان اجرایی شدن آن، تولید نفت ایران به کمتر از ۲,۳۵۰ میلیون بشکه رسیده و برای صادرات نیز ارقامی تا یک میلیون اعلام می‌شود (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۸)؛ از جمله این فاکتورها عبارتند از:

1. Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA).
2. Britain, China, France, Russia, U.S+Germany.